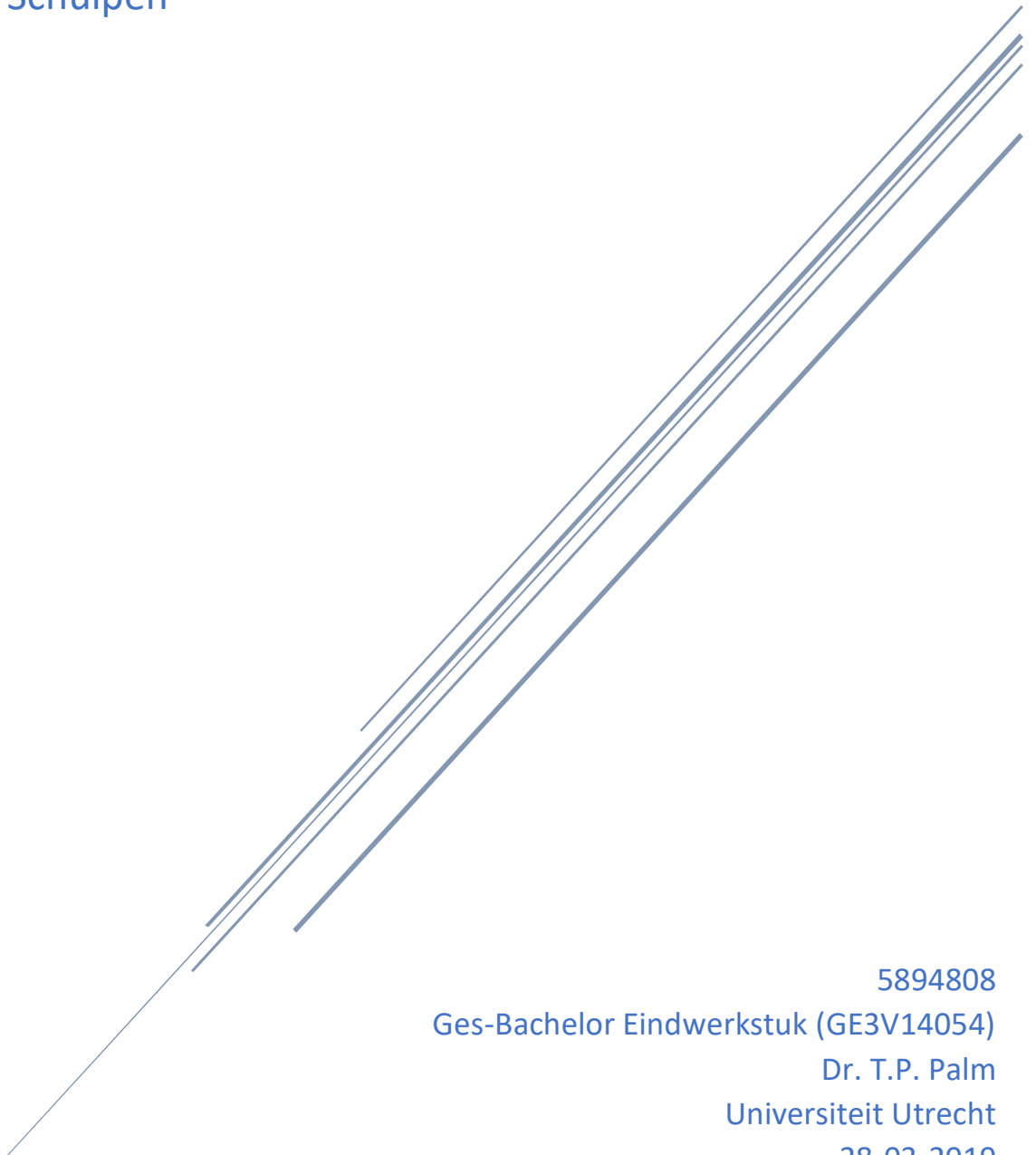

HET BONDGENOOTSCHAP TUSSEN ISRAEL EN DE VERENIGDE STATEN EN HET UITBREKEN VAN DE ZESDAAGSE OORLOG IN 1967

Denise Schulpen

5894808

Ges-Bachelor Eindwerkstuk (GE3V14054)

Dr. T.P. Palm

Universiteit Utrecht

28-03-2019

8054 Woorden

Samenvatting

In deze scriptie wordt onderzocht in hoeverre het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël bij heeft gedragen aan het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog op 5 juni 1967. Ten eerste wordt er een definitie gevormd van de term 'bondgenootschap' en wordt er gekeken naar het belang van een bondgenootschap voor het uitbreken van een oorlog. Een bondgenootschap blijkt, samen met andere factoren, grote invloed te kunnen hebben op het uitbreken van een oorlog. Vervolgens wordt het concept bondgenootschap toegepast op de casus van de Verenigde Staten en Israël. Hierbij wordt een overzicht van de geschiedenis van het ontstaan van de staat Israël gegeven en wordt gekeken naar de betrokkenheid van de Verenigde Staten bij het ontstaan van deze staat. Het ontstaan van de staat Israël zorgde voor een sterke relatie tussen Israël en de Verenigde Staten, die zich ontwikkelde tot een bondgenootschap.

Tot slot wordt er gekeken naar hoe dit bondgenootschap zich verhoudt tot het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog. Over de telegram-correspondentie tussen de Amerikaanse ambassade in Tel Aviv en Washington wordt een analyse uitgevoerd waaruit blijkt dat in deze vooroorlogse periode Israël beroep doet op dit bondgenootschap, terwijl de Verenigde Staten dit beroep niet beantwoorden. De Verenigde Staten blijven Israël sterk afraden om over te gaan tot een aanval op haar Arabische buurlanden, en geven aan Israël niet te steunen wanneer zij besluiten alsnog over te gaan op een aanval. Op 4 juni 1967 veranderde in een brief aan Israël de toon van de Verenigde Staten. De Verenigde Staten gaven voor het eerst geen waarschuwing meer waarin zij stelden dat Israël niet over mocht gaan op een aanval, maar betuigden juist hun steun aan Israël. Eén dag later brak de Zesdaagse Oorlog uit. Deze omslag in het briefverkeer en zekerheid van steun, kan voor Israël de doorslag zijn geweest om de beslissing te maken over te gaan tot een aanval.

Inhoudsopgave

• Inleiding	3
• Hoofdstuk 1 – Heeft een bondgenootschap invloed op het uitbreken van een oorlog?	7
– Wat is een bondgenootschap?	7
– Bondgenootschappen en Oorlog	8
– Conclusie	10
• Hoofdstuk 2 – Hoe is het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël tot stand gekomen?	12
– 1917 tot 1945 – Balfour Declaratie en Mandaatgebied Palestina	13
– 1945 – 1948	14
– Israël en de Verenigde Staten, 1948 – 1967	15
– Conclusie	17
• Hoofdstuk 3 – Correspondentie tussen de Amerikaanse ambassade in Tel Aviv en Washington	19
– Halverwege mei 1967: terughoudendheid van de Verenigde Staten	19
– Eind mei tot begin juni 1967: Van rood naar geel licht	22
– Conclusie	24
• Conclusie	25
• Bibliografie	28

Inleiding

Op 6 december 2017 werd door de president van de Verenigde Staten, Donald J. Trump, Jeruzalem erkend als hoofdstad van Israël. Op 14 mei 2018 werd de ambassade van de Verenigde Staten in Israël verplaatst van Tel Aviv naar Jeruzalem, om de erkenning van de hoofdstad te bevestigen.¹ Sinds het ontstaan van de staat Israël in 1948 tot op de dag van vandaag hebben de Verenigde Staten en Israël een speciale relatie gehad. Maar waar komt deze relatie vandaan? En op welke manier kwam deze tot stand?

In 1962 noemde de toenmalige president van de Verenigde Staten, John F. Kennedy, de relatie met Israël een 'special relationship,' een term die vijftien jaar later door president Jimmy Carter nogmaals werd gebruikt.² Volgens Yaacov Bar-Siman-Tov, docent aan de universiteit van Jeruzalem, was er van 1948 – 1960 nog geen sprake van een 'special relationship.' Hij stelt dit omdat men volgens hem vreesde dat een special relationship slechte gevolgen zou hebben voor de reputatie van de Verenigde Staten, ondanks het feit dat president Harry S. Truman het ontstaan van de staat Israël in 1948 sterk stimuleerde.

Daarnaast had Israël in deze periode weinig te bieden aan de Verenigde Staten.³ Bar-Siman-Tov noemt de periode 1960-1967 de 'beschermer-cliënt' periode waarbij in 1965 de Verenigde Staten startten met het leveren van nucleaire wapens aan Israël.⁴ De spanning tussen Israël en haar Arabische buurlanden liep in de lente van 1967 hoog op. President Lyndon B. Johnson van de Verenigde Staten waarschuwde Israël om niet over te gaan tot een aanval, en dat wanneer er dan toch een aanval plaats zou vinden, Israël niet op al te veel steun van de Verenigde Staten moest rekenen.⁵ Israël voerde de eerste aanval uit die op 5 juni 1967 het begin van de Zesdaagse Oorlog inleidde.

De Zesdaagse Oorlog vond plaats in de context van de Koude Oorlog, waarbij de Sovjet-Unie steun bood aan de Arabische landen Syrië, Egypte en Jordanië, met

---

¹ NOS, 'Ambassade VS op dag van geweld officieel verplaatst naar Jeruzalem' (versie 14 mei 2018), <https://nos.nl/artikel/2231790-ambassade-vs-op-dag-van-geweld-officieel-verplaatst-naar-jeruzalem.html> (geraadpleegd op 6 januari 2019).

² Yaacov Bar-Siman-Tov, 'The United States and Israel since 1948: a "special relationship"?', *Diplomatic History* 22 (1998) 2, 231-262, aldaar 231.

³ Bar-Siman-Tov, 'The United States and Israel since 1948: a "special relationship"?', 233-234.

⁴ Ibidem, 238-239.

⁵ Ibidem, 240.

daartegenover de Verenigde Staten die steun boden aan Israël. Het lijkt daarom ook op een proxyoorlog waarbij de twee grootmachten het toneel van de Koude Oorlog naar het Midden-Oosten hebben verplaatst, en daarom is de betrokkenheid van de Verenigde Staten in het uitbreken van deze oorlog dus zeer waarschijnlijk. Het grote verschil is dat de Zesdaagse Oorlog allesbehalve een Koude Oorlog was.

In deze scriptie onderzoek ik deze relatie tussen de Verenigde Staten en Israël en deze toets ik aan de hand van de casus van de Zesdaagse Oorlog in 1967, ook wel de '1967 Crisis' of de 'Arab-Israeli War of 1967' genoemd. Hierbij ligt de focus op de manier waarop Verenigde Staten bij hebben gedragen aan het uitbreken van deze oorlog, en of ze dat überhaupt hebben gedaan. De hoofdvraag luidt daarom als volgt: 'In hoeverre heeft het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël bijgedragen aan het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog in 1967?'

De Israëlische historicus Moshe Gat is het eens met Bar-Siman-Tov dat de Verenigde Staten Israël hebben gewaarschuwd om geen aanval tegen haar Arabische buurlanden uit te voeren. In tegenstelling tot Bar-Siman-Tov gaat Gat een stap verder in zijn onderzoek, waarin hij concludeert dat ondanks dat de Verenigde Staten geen groen licht hebben gegeven voor een aanval er toch iets van een geel lampje brandde.⁶ De waarschuwingen stopten abrupt in de eerste week van juni 1967 waardoor, volgens Gat, Israël de hint begreep dat de Amerikanen geen traan zouden laten als Israël een aanval zou openen.⁷ Professor William B. Quandt, docent aan de Universiteit van Virginia, stelt nog sterker dan Gat dat de Verenigde Staten een hele belangrijke rol hebben gespeeld in het aansturen van Israël op het uitvoeren van een aanval. Quandt stelt ook dat Israël op voorhand wist dat als ze aan zouden vallen, de Verenigde Staten geen sancties op zou leggen en zij op de hoogte waren van de plannen voor de aanval. Volgens Quandt was dit voor Israël voldoende aanmoediging om over te gaan op de aanval.⁸ Er zou nooit 100% goedkeuring vanuit Washington zijn gekomen, maar Israël zag de verandering van de toon van Johnson in de aanloop naar de aanval als goedkeuring.⁹

---

⁶ Moshe Gat, 'Let someone else do the job: American policy on the eve of the six day war', *Diplomacy and Statecraft* 14 (2003) 1, 131-158, aldaar 132-133.

⁷ Gat, 'Let someone else do the job: American policy on the eve of the six day war', 154-155.

⁸ William B Quandt, 'Lyndon Johnson and the June 1967 war: what color was the light?', *Middle East Journal* 46 (1992) 2, 198-228, aldaar 198-199.

⁹ Quandt, 'Lyndon Johnson and the June 1967 war: what color was the light?', 226-227.

Hiertegenover staat Roland Popp, onderzoeker op het gebied van het Midden-Oosten en de Koude Oorlog. Volgens Popp heeft de democratische Johnson regering er niet alles aan gedaan wat zij kon om de aanval vanuit Israël tegen te houden en waren de Verenigde Staten zelfs opgelucht toen de Oorlog uitbrak. President Johnson zou geïnformeerd zijn over de precieze strategieën en aanvallen tijdens de Oorlog.¹⁰ Popp concludeert dat, welke rol de Verenigde Staten ook hebben gespeeld, het uiteindelijk de beslissing van Israël was om de aanval te openen. Israël had hiervoor geen toestemming nodig van de Verenigde Staten. Daarnaast had Israël volgens Popp de aanval al dagen van tevoren gepland, namelijk op 25 mei 1967.¹¹ Dit gaat in tegen de uitspraak van Gat waarin hij stelt dat Israël wachtte tot de waarschuwingen van de Verenigde Staten stopten om een aanval te openen, aangezien deze waarschuwingen pas in de eerste week van juni stopten.

Deze verschillende conclusies over de manier waarop de Verenigde Staten invloed hebben uitgeoefend op Israël in de vooroorlogse-periode tonen aan dat er nog geen éénduidige conclusie bestaat over de bijdrage van de Verenigde Staten aan het uitbreken van de Oorlog. Door een analyse van telegramberichten tussen de Amerikaanse ambassade in Tel Aviv en Washington te maken, levert deze scriptie een bijdrage die tot een éénduidigere conclusie van dit debat zal leiden. Dit zorgt voor een aanvulling op het stuk van Popp, die van hetzelfde bronnenmateriaal gebruik heeft gemaakt als ik. Gat daarentegen heeft minimaal gebruik gemaakt van buitenlandse beleidsbronnen en heeft zich voornamelijk gericht op bestaande wetenschappelijke secundaire literatuur. Quandt heeft zich op zijn beurt voornamelijk gefocust op bronnen en literatuur van de geheime dienst als de CIA. Met mijn gebruik van bronnenmateriaal en focus op het bondgenootschap, iets waar de drie andere academici minder of geen aandacht aan hebben besteed, lever ik een bijdrage aan het historiografische debat over het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog.

Via drie deelvragen geeft deze scriptie antwoord op de hoofdvraag, die in de conclusie beantwoord wordt. In het eerste hoofdstuk onderzoek ik de vraag of een bondgenootschap invloed kan hebben op het uitbreken van een oorlog. Dit hoofdstuk is niet zo zeer toegespitst op de casus van deze scriptie, maar schetst een theoretisch

---

¹⁰ Roland Popp, 'Stumbling Decidedly into the Six-Day War', *Middle East Journal* 60 (2006) 2, 281-309, aldaar 306-307.

¹¹ Popp, 'Stumbling Decidedly into the Six-Day War', 307.

kader over het concept bondgenootschap. Dit is belangrijk voor het begrijpen van de andere twee hoofdstukken. In het tweede hoofdstuk onderzoek ik hoe de relatie tussen de Verenigde Staten en Israël tot stand is gekomen aan de hand van wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp. In het derde en laatste hoofdstuk voer ik een primair bronnenonderzoek uit op basis van de casus van de Zesdaagse Oorlog. De bevindingen van deze drie hoofdstukken komen tot slot samen in de conclusie, waarin de hoofdvraag wordt beantwoord.

De eerste twee hoofdstukken bevatten voornamelijk informatie die gevonden is in wetenschappelijke secundaire literatuur. Het primaire bronnenonderzoek in het derde hoofdstuk bestaat uit een onderzoek naar het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten ten opzichte van Israël in de aanloop (mei en juni) naar het uitbreken van de Oorlog in 1967. Deze documenten zijn te vinden in het Foreign Relations of the United States (FRUS), 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967. Dit online archief bevat documenten van het buitenlandse beleid van de Verenigde Staten, geperiodiseerd in verschillende stadia van voor, tijdens en na de oorlog. Hieruit onderzoek ik telegram-correspondentie tussen het departement van staat van de Verenigde Staten in Washington en de Amerikaanse ambassade in Tel Aviv. De focus ligt hier op het buitenlandse beleid ten opzichte van Israël en het Midden-Oosten. Ik gebruik hierbij de bronnen in de periode van de aanloop naar de Oorlog, namelijk: Pre-war Crisis, May 15–June 4, 1967. Deze bronnen geven een goed beeld van het beleid dat de Verenigde Staten voerden ten opzichte van Israël in de aanloop naar de Zesdaagse Oorlog. Het is belangrijk om in het achterhoofd te houden dat deze bronnen voornamelijk het perspectief van de Verenigde Staten belichten. De keuze hiervoor is vanwege beperkte toegang tot (Engelstalige) Israëlische beleidsdocumenten. Dit wordt dan ook meegenomen bij het vormen van de conclusie.

Hoofdstuk 1 – Heeft een bondgenootschap invloed op het uitbreken van een oorlog?

Dit hoofdstuk voorziet in een theoretisch kader, om de relatie tussen de Verenigde Staten en Israël te begrijpen door middel van het concept bondgenootschap. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat een bondgenootschap precies inhoudt, wordt ten eerste een definitie van dit concept gevormd. Vervolgens wordt aan de hand van deze definitie bestudeerd in hoeverre en op welke manier een bondgenootschap bijdraagt aan het uitbreken van een oorlog, aan de hand van twee verschillende onderzoeken van Alistair Smith en Jack S. Levy. Tot slot wordt hiermee de vraag die in dit hoofdstuk centraal staat ‘heeft een bondgenootschap invloed op het uitbreken van een oorlog?’ beantwoord.

Wat is een bondgenootschap?

De Amerikaanse professor internationale betrekkingen Stephen M. Walt geeft in zijn boek *The Origins of Alliances* de volgende definitie van de term bondgenootschap:

“An alliance is a formal or informal arrangement for security cooperation between two or more sovereign states.”¹²

Walt stelt dat staten bondgenootschappen vormen als tegenhang voor een dreiging, in plaats van voor uitbreiding van hun macht. In Walt’s definitie gaat het om veiligheid. Dit concept behoort tot de defensieve neorealistische school van de internationale betrekkingen. Deze school staat tegenover de offensieve neorealistische school waarbinnen de focus ligt op de uitbreiding van macht. De belangrijkste reden volgens Walt voor het sluiten van een bondgenootschap, is dat dit ten tijde van een dreiging een gevoel van veiligheid creëert. Dit blijkt ook uit zijn definitie.¹³ Het concept veiligheid is volgens Walt dus van groot belang bij het vormen van een bondgenootschap. Naast veiligheid is het ook van belang dat een bondgenootschap bevorderend is voor alle betrokken partijen. Wanneer dit niet het geval is, spreekt men eerder over een ‘beschermer-cliënt’ relatie, waarin niet allebei de partijen profijt hebben van de relatie en er een hiërarchische verhouding tussen de twee staten ontstaat.

---

¹² Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (1985) 12.

¹³ Walt, *The Origins of Alliances*, 5.

Bondgenootschappen en Oorlog

Ondanks dat Walt stelt dat een bondgenootschap ontstaat als gevolg van een dreiging, ligt in deze scriptie de focus op bondgenootschappen die zich voorafgaand aan een dreiging vormen. In dit geval blijkt dat een bondgenootschap een belangrijke bijdrage levert aan het uitbreken van een oorlog. De Nieuw-Zeelandse academicus Alistair Smith sluit hier met zijn onderzoek naar het verband tussen bondgenootschappen en het uitbreken van oorlogen goed bij aan. Smith concludeert dat de vorming van een bondgenootschap, de betrouwbaarheid van het bondgenootschap en de effecten van een bondgenootschap op het ontstaan van een conflict nauw met elkaar verbonden zijn.¹⁴ Volgens Smith vergroten bondgenootschappen de kansen op conflicten, omdat landen die een bondgenoot hebben zich sneller in een conflict durven mengen en deze landen vervolgens verwachten dat hun bondgenoten zich bij hen voegen.¹⁵

Smith heeft een aantal wiskundige modellen opgezet waarin drie verschillende landen een rol spelen. Aan de hand van de strategie die land A inzet, heeft hij gekeken naar hoe land B en land C hierop zouden reageren.¹⁶ Hieruit heeft hij drie conclusies getrokken. Ten eerste legt men, volgens Smith, te snel de link tussen bondgenootschappen en oorlogen. Dit zou volgens hem moeten veranderen, aangezien er ook genoeg defensieve bondgenootschappen bestaan die de kans op een oorlog juist verkleinen. Hij stelt daarom dat er gekeken moet worden naar het gedrag van de staten in het bondgenootschap in plaats van naar de oorlogen als gevolg hiervan.¹⁷ Hiermee maakt Smith een sterk punt, echter is hierbij het gevaar dat wanneer er enkel wordt gekeken naar het gedrag van staten op zich, de focus van de oorlogen verdwijnt. Ten tweede is uit zijn onderzoek gebleken dat betrouwbaarheid van de bondgenoot van groot belang is. Hoe lager deze betrouwbaarheid, hoe groter de kans dat deze bondgenoot aangevallen wordt.¹⁸ Het laatste punt dat uit het onderzoek van Smith naar voren komt is dat bondgenootschappen vaak gevormd worden tussen staten met een gemeenschappelijk belang.¹⁹

---

¹⁴ Alastair Smith, 'Alliance Formation and War', *International Studies Quarterly* 39 (1995) 4, 405-425, 419.

¹⁵ Smith, 'Alliance Formation and War', 406.

¹⁶ Ibidem, 407-410.

¹⁷ Ibidem, 419.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

Daar waar Smith stelt dat een bondgenootschap wordt gevormd op basis van vertrouwen en dat er vervolgens de mogelijkheid voortvloeit dat er een conflict ontstaat, gaat dit lijnrecht in tegen de definitie van Walt waarin wordt gesteld dat een bondgenootschap juist wordt gevormd om tegenhang te bieden aan de dreiging van een al bestaand conflict. Kortom, in het geval van Smith volgt het conflict na de vorming van een bondgenootschap en volgens Walt ontstaat een bondgenootschap juist als gevolg van een (dreigend) conflict.

Ook de Amerikaanse politieke wetenschapper Jack S. Levy heeft zich verdiept in het debat over de betrokkenheid van een bondgenootschap bij het uitbreken van conflicten en oorlogen. Argumenten voor de stelling dat bondgenootschappen bijdragen aan vrede zijn volgens hem dat de dreiging van militaire interventie van de bondgenoot om de aangevallen staat te beschermen, zorgen voor het uitblijven van een aanval. Ook is volgens Levy een bondgenootschap verantwoordelijk voor het wegnemen van onzekerheden op het internationale toneel waardoor miscalculaties uitblijven en zo het uitbreken van een oorlog voorkomen wordt. Een derde argument zou volgens Levy de machtsbalans in de wereld zijn. Deze is in balans met dank aan bondgenootschappen en ook daardoor zou de vrede gewaarborgd blijven.²⁰

In zijn onderzoek heeft Levy de grootmachten en bondgenootschappen in de periode 1495 – 1975 onderzocht. De Verenigde Staten waren één van deze grootmachten. Uit zijn onderzoek bleek dat in deze gehele periode bondgenootschappen geen significante bijdrage hebben geleverd aan het uitbreken van oorlogen. Volgens hem zijn het juist andere aspecten, als politieke spanningen, die hieraan bijdragen. Dit is volgens Levy ook tijdsgebonden. In de zestiende tot en met de achttiende eeuw resulteerde ongeveer twee derde van alle bondgenootschappen in een oorlog, terwijl dit in de negentiende eeuw een stuk minder was.²¹ De twintigste eeuw daarentegen, stelt Levy, lijkt meer op de zestiende tot en met achttiende eeuw. Het verschil echter is dat de bondgenoten geen conflicten meer met elkaar ervaren, maar juist met andere staten.²²

---

²⁰Jack S. Levy, 'Alliance formation and war behavior: An analysis of the great powers, 1495-1975', *Journal of Conflict Resolution* 25 (1981) 4, 581-613, aldaar 582.

²¹ Levy, 'Alliance formation and war behavior', 610.

²² Ibidem.

Volgens Levy zijn de volgende concepten van groot belang. Hij stelt dat er een onderscheid tussen de verschillende soorten bondgenootschappen moet worden gemaakt. Er moet vast worden gesteld of het gaat om neutrale bondgenootschappen, om 'non-aggression pacts,' om offensieve of om defensieve bondgenootschappen. Maar ondanks dit onderscheid, stelt Levy dat bijna alle bondgenootschappen worden gevormd ter voorbereiding op een mogelijke oorlog. Een bondgenootschap kan volgens Levy niet als individuele factor voor het uitbreken van een oorlog worden gezien, deze hangt altijd samen met andere factoren. Levy concludeert dat de factoren bondgenootschapsvorming, politieke spanningen en conflict-escalatie alle drie invloed hebben op het uitbreken van een oorlog.²³

Conclusie

In dit hoofdstuk is er een definitie gevormd van het concept bondgenootschap die berust op veiligheid. Daarnaast moet een bondgenootschap bevorderend voor beide partijen zijn. Wanneer dit niet het geval is kan de term bondgenootschap misplaatst zijn en spreekt men eerder over een 'beschermer-cliënt' relatie, waarin niet allebei de partijen profijt hebben van de relatie. Volgens Walt vormt een bondgenootschap zich als gevolg van een (dreigend) conflict terwijl Smith stelt dat een bondgenootschap wordt gevormd voorafgaand aan een conflict. In beide gevallen is (de dreiging van) een conflict van groot belang. Dit sluit aan bij de conclusie van Levy waarin hij stelt dat een bondgenootschap, samen met andere factoren, bijna altijd invloed heeft op het uitbreken van een oorlog.

Ieder bondgenootschap is tijd- en plaatsgebonden. Daarnaast blijkt uit het onderzoek van Levy dat het soort bondgenootschap van groot belang is, ondanks dat volgens hem ieder soort bondgenootschap ontstaat als voorbereiding op een mogelijke oorlog. Ook wordt een bondgenootschap gevormd als tegenhang van iets, vaak van een mogelijke dreiging. De hoofdvraag van dit hoofdstuk 'heeft een bondgenootschap invloed op het uitbreken van een oorlog?' kan dus als volgt beantwoord worden. Ja, een bondgenootschap heeft invloed op het uitbreken van een oorlog. Vaak is enkel een bondgenootschap niet de enige reden waarom een oorlog uitbreekt. Het bondgenootschap heeft echter, samen met andere factoren, hier wel een grote invloed op. Oorlogen ontstaan vaak na de vorming van een bondgenootschap, maar het

---

²³ Ibidem, 611-612.

bondgenootschap wordt in de meeste gevallen gevormd als tegenhang van dreiging of het voor het creëren van het gevoel van veiligheid. De politieke spanningen zijn dus al aanwezig voordat het bondgenootschap wordt gevormd. Vaak is dus onrust/dreiging de eerste stap, gevolgd door het vormen van bondgenootschappen waarna er een oorlog uitbreekt. In dit proces is een bondgenootschap dus een cruciale tweede stap en heeft dit weldegelijk invloed op het uitbreken van een oorlog. In het volgende hoofdstuk worden deze politieke spanningen onderzocht aan de hand van het ontstaan van de relatie tussen de Verenigde Staten en Israël.

Hoofdstuk 2 – Hoe is het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël tot stand gekomen?

In het vorige hoofdstuk is er onderzocht wat een bondgenootschap inhoudt en of een bondgenootschap bij kan dragen aan een oorlog, wat inderdaad het geval bleek te zijn. De Verenigde Staten hebben sinds het ontstaan van de staat Israël in 1948 een bijzondere relatie met deze staat gehad. In dit hoofdstuk zal worden onderzocht op welke manier deze relatie tot stand is gekomen en hoe deze zich hierna verder heeft ontwikkeld tot bondgenootschap, tot aan het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog in 1967.

In de inleiding van deze scriptie is Yaacov Bar-Siman-Tov geïntroduceerd met zijn tekst *The United States and Israel since 1948: a “special relationship”*, waarin hij de relatie tussen Israël en de Verenigde Staten verdeelt in periodes. Zijn complete periodisering luidt als volgt:

- 1948 – 1960, uitblijven van een ‘special relationship,’ maar het toewerken naar een nauwere samenwerking.²⁴
- 1961 – 1967, ‘beschermer-cliënt relatie,’²⁵ met 1967 als test van deze relatie.²⁶
- 1967 – 1973, richting een ‘speciale beschermer-cliënt relatie,’²⁷ als gevolg van nauwere samenwerking tijdens de Zesdaagse Oorlog.
- Vanaf 1973, ‘the special relationship.’²⁸

Hoewel Bar-Siman-Tov pas vanaf 1985 spreekt van een bondgenootschap,²⁹ wordt in deze scriptie dit concept een stuk eerder aan de relatie tussen de Verenigde Staten en Israël toegepast. Veiligheid is bij de beschermer-cliënt relatie van Bar-Siman-Tov een belangrijk concept. Als er geen behoefte aan veiligheid is, is er ook geen behoefte aan een beschermer. Wanneer er puur naar het concept veiligheid gekeken wordt, zou de beschermer-cliënt periode dan ook geen goede naam voor de relatie tussen de Verenigde Staten en Israël zijn, en zou het jaartal van Bar-Siman-Tov voor het begin van het bondgenootschap van 1985 foutief zijn en al naar 1961 kunnen worden

---

²⁴ Bar-Siman-Tov, ‘The United States and Israel since 1948: a “special relationship”?’, 233-236.

²⁵ Ibidem, 236-239.

²⁶ Ibidem, 239-240.

²⁷ Ibidem, 240-247.

²⁸ Ibidem, 248-252.

²⁹ Ibidem, 253.

verplaatst. De beschermer-cliënt periode van Bar-Siman-Tov duurde van 1961 – 1967. De reden dat er voor 1961 nog geen sprake was van een speciale relatie of beschermer-cliënt relatie, is volgens Bar-Siman-Tov dat de Verenigde Staten tot 1961 nog geen voordeel konden halen uit een intiemere samenwerking met Israël. Dit zou betekenen dat er na 1961 wel voordeel te halen was voor de Verenigde Staten. Enkel de naam 'beschermer' zou de rol van de Verenigde Staten dan onvoldoende omschrijven, aangezien een beschermer weinig voordeel voor zichzelf heeft. Bar-Siman-Tov bevestigt in zijn artikel dat president Kennedy de relatie 'a two-way street' noemde. Hiermee spreekt hij zijn beschermer-cliënt relatie alweer tegen. Vanaf 1961 gaat de relatie al twee kanten op en past het concept bondgenootschap veel beter bij deze relatie. De eerdergenoemde 'two-way street' hield in dat de Verenigde Staten bescherming zouden bieden wanneer er een aanval op Israël plaats zou vinden en in ruil daarvoor verwachtten de Verenigde Staten dat Israël de banden tussen de Verenigde Staten en het Midden-Oosten verbeterd zou verbeteren.³⁰ In dit geval bestaat er dus een defensief bondgenootschap, omdat het enkel om bescherming en veiligheid gaat. Om tot het moment van de vorming van dit bondgenootschap te komen, zal ik eerst een kort overzicht van de geschiedenis van het ontstaan van de staat Israël en de betrokkenheid van de Verenigde Staten hierbij geven.

1917 tot 1945 – Balfour Declaratie en Mandaatgebied Palestina

In 1917, toen de Eerste Wereldoorlog tegen het einde liep, werd er door Groot-Brittannië een verklaring getekend waarin zij hun steun betuigden voor een nationaal tehuis voor het Joodse volk in Palestina. Deze declaratie werd pas getekend op het moment dat de Verenigde Staten, onder leiding van president Woodrow Wilson, goedkeuring uitspraken voor deze declaratie. Het idee was dat er een Anglo-Amerikaanse bescherming van Palestina en de Joden in Palestina zou komen.³¹ Deze Balfour-Declaratie kan als het begin van de interesse van het Westen, met name Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, in Palestina worden gezien. De behoefte van de Verenigde Staten om Palestina en de Joden die hier leefden te beschermen, was in 1917 al duidelijk aanwezig. Ondanks dat de Balfour declaratie een Britse declaratie was, hadden de Verenigde Staten het beslissende woord hierin.

---

³⁰ Bar-Siman-Tov, 'The United States and Israel since 1948: a "special relationship"?', 236-237.

³¹ Richard Ned Lebow, 'Woodrow Wilson and the Balfour Declaration', *The Journal of Modern History* 40 (1968) 4, 501-523, aldaar 503-504.

In de periode na 1917 was het vooral Groot-Brittannië die zich om Palestina bekommerde. Als gevolg van de Balfour-Declaratie maakte Groot-Brittannië van Palestina een mandaatgebied. Dit houdt in dat Groot-Brittannië de voogdij over Palestina had en zo werd Palestina een vorm van een Britse kolonie. Palestina werd een mandaatgebied tussen 1920-1923, net na de val van het Ottomaanse rijk. Tot 1948 zou Palestina een mandaatgebied blijven. Het idee achter het ontstaan van het mandaatgebied was, volgens president Churchill van Groot-Brittannië, een bescherming van Palestina en het zionisme tegen Turkije. Churchill zag Turkije als vijand van Palestina, omdat het niets om het zionisme gaf.³² Door anti-Joodse opstanden in Palestina in 1929, vond de Britse regering dat er iets moest veranderen om verdere opstanden en gewelddadige acties te voorkomen. Om deze reden is in 1930 de Passfield White Paper uitgebracht, waarin stond dat de Joodse migratie naar Palestina gelimiteerd diende te worden.³³

1945 – 1948

Vanaf 1945 nam de belangstelling van de Verenigde Staten voor Palestina sterk toe. De Verenigde Staten wilden een stabiele Joodse staat in het Heilige Land creëren als gevolg van schuldgevoel vanwege, naar Amerikaans idee, de geringe hulp die zij de Joden boden tijdens de Holocaust.³⁴ De wortels van dit idee lagen al in de Balfour-Declaratie van 1917 waarin ook gepleit werd voor een nationaal tehuis voor het Joodse volk.

Harry Truman, president van de Verenigde Staten van 1945 tot 1953, was vastberaden Joodse slachtoffers van de Holocaust uit nazi-Duitsland te bevrijden en een toevluchtsoord te bieden in Palestina. Ondanks het obstakel van de Passfield White Paper van 1939, is het Truman toch gelukt 100.000 Joodse vluchtelingen naar Palestina te laten emigreren.³⁵ Truman kreeg dankzij zijn pro-Joodse acties veel tegenstand vanuit onder andere Groot-Brittannië en de Verenigde Staten zelf. De tegenstanders vreesden dat zij de Arabieren in het Midden-Oosten boos zouden maken door goedkeuring te geven aan de Joodse migratie naar Palestina. Om deze reden accepteerde Truman in 1946 het Britse voorstel om een Anglo-Amerikaans

---

³² Michael J. Cohen, *Palestine to Israel: From Mandate to Independence* (2006) 1-2.

³³ Carly Beckerman-Boys, 'The Reversal of the Passfield White Paper, 1930–1: A Reassessment', *Journal of Contemporary History* 51 (2016) 2, 213-233, aldaar 213-214.

³⁴ Douglas Little, *American orientalism: the United States and the Middle East since 1945* (2008) 77.

³⁵ Little, *American orientalism: the United States and the Middle East since 1945*, 80.

comité voor onderzoek in Palestina te starten. Een reis van twaalf leden van dit comité naar Palestina bevestigde de angst. De mufti van Jeruzalem, een Moslim rechtsgeleerde, beloofde dat de Arabieren de Joden de zee in zouden drijven.³⁶ Het comité kwam vervolgens met de volgende oplossing voor Palestina: een binationale staat bestaande uit twee provincies, één Joodse provincie en één Arabische provincie. Deze staat zou beheerd worden door Groot-Brittannië onder toezicht van de Verenigde Staten.³⁷

Het idee van het comité in 1946 om een staat met twee provincies te maken werd in 1947 verder uitgewerkt door de Verenigde Naties (VN). De hoofdstad Jeruzalem zou onder internationaal bestuur vallen en de inwoners van Jeruzalem zouden zelf mogen kiezen voor burgerschap van de Joodse of Arabische staat.³⁸ Voor de Joden was dit eindelijk erkenning en een plek in de wereld voor hun religie, terwijl de Arabieren zich bedreigd en verdreven voelden. Dit resulteerde op 30 november 1947 in een Palestijnse burgeroorlog die duurde tot 20 juli 1949, toen de vredesovereenkomsten tussen Israël en haar Arabische buurlanden werd getekend.³⁹ Het uitroepen van de staat riep ontevreden reacties op bij onder andere Egypte, Syrië en Irak die zich daarom mengden in het conflict. Zij steunden de Arabieren in Palestina door aanvallen uit te voeren op Israël.⁴⁰

Israël en de Verenigde Staten, 1948 – 1967

Ondanks dat de relatie van Israël tot 1948 sterker leek te zijn met Groot-Brittannië dan met de Verenigde Staten, hadden de Verenigde Staten altijd een doorslaggevende rol als het gaat om beslissingen rondom Israël. Met het beëindigen van het mandaat in 1948 werd Israël een zelfstandige staat en veranderden de verhoudingen tussen Israël en de Verenigde Staten. Zoals eerder in dit hoofdstuk gebleken is, was het grootste belang vanaf 1945 voor Truman om de Joodse slachtoffers van de Holocaust een thuis te geven in Palestina. In 1948 is dit volbracht met het ontstaan van de staat Israël.

De relatie tussen Israël en de Verenigde Staten in de periode vanaf 1948 staat voor de beginperiode van de intensivering van hun relatie met resultaat van hun bondgenootschap. Echter omschrijft Samuel W. Lewis, voorzitter van de Amerikaanse

---

³⁶ Ibidem, 81.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Efraim Karsh, *The Arab-Israeli Conflict. The Palestine War 1948* (2002) 7.

³⁹ Karsh, *The Arab-Israeli Conflict*, 8.

⁴⁰ Ibidem.

Academie van Diplomatie, de relatie tussen Israël en de Verenigde Staten in de periode 1948-1967 als 'vriendelijk maar afstandelijk.'⁴¹ Volgens Lewis was de grootste bijdrage in de jaren 50 en begin jaren 60 die de Verenigde Staten aan Israël leverde, de economische hulp die zij boden om de Joodse immigratiegolven te kunnen financieren.⁴² De levering van wapens begon pas halverwege de jaren 60, enkele jaren voor het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog. Tot die tijd kwam de aanlevering van wapens uit Frankrijk.⁴³ Volgens Lewis waren de eerste twintig jaren van samenwerking tussen de Verenigde Staten en Israël een afstandelijke samenwerking. De Verenigde Staten hielden Israël altijd op een armlengte afstand om conflicten met vijanden van Israël te voorkomen. Een voorbeeld hiervan is Turkije, die was verbonden aan de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO).⁴⁴ Lewis legt hierbij meer de nadruk op de afstand die de Verenigde Staten bewaarden ten opzichte van Israël. Er is echter ook een ontwikkeling te zien in de intensivering van de samenwerking. Van economische hulp, naar aanvoering van wapens, was dit een periode waarin de twee staten een steeds belangrijkere rol voor elkaar gingen spelen.

Mitchell G. Bard en Daniel Pipes omschrijven de relatie tussen Israël en de Verenigde Staten positiever dan Lewis. Zowel Bard als Pipes hebben veel kennis van de Verenigde Staten en het Midden-Oosten. Zo is Bard directeur van het American-Israeli Cooperative Enterprise en is Pipes redacteur van de *Middle East Quarterly*. Van alle relaties die de Verenigde Staten met andere staten sinds de Tweede Wereldoorlog hebben opgebouwd, is volgens Bard en Pipes de relatie met Israël de meest speciale en bijzondere.⁴⁵ Zo zouden de twee staten volgens Bard en Pipes elkaar flink steunen op het internationale toneel. De Verenigde Staten noemen Bard en Pipes in de beginjaren van de relatie nog een beschermer van Israël waarbij grote economische steun wordt geboden om de vrede in het Midden-Oosten te waarborgen, maar naarmate de jaren vorderden zou Israël ook veel zeggenschap in Washington hebben gekregen.⁴⁶ Ondanks de geboden economische hulp bevestigen Bard en Pipes, net als Lewis, dat tot halverwege de jaren zestig er geen militaire hulp vanuit de Verenigde

---

⁴¹ Samuel W. Lewis, 'The United States and Israel: Evolution of an unwritten alliance', *The Middle East Journal* 53 (1999) 3, 364-378, aldaar 366.

⁴² Lewis, 'The United States and Israel: Evolution of an unwritten alliance', 366.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Mitchell G. Bard and Daniel Pipes, 'How Special Is the U.S.-Israel Relationship?', *Middle East Quarterly* 4 (1997) 2, 41-48, aldaar 41.

⁴⁶ Bard and Pipes, 'How Special Is the U.S.-Israel Relationship?', 41-42.

Staten aan Israël werd geboden. Tot halverwege de jaren zestig waren de Verenigde Staten bang dat de Arabische buurlanden van Israël in geval van militaire steun, steun aan de Sovjet-Unie zouden vragen, wat zou resulteren in een wapenwedloop in het Midden-Oosten.⁴⁷ Het feit dat de angst heerste dat wanneer de Verenigde Staten Israël zouden steunen, de Arabische buurlanden van Israël steun zouden vragen aan de Sovjet-Unie, laat zien dat het beeld van het bondgenootschap al duidelijk aanwezig was. Steun van de Sovjet-Unie zou een tegenhang bieden aan die van de Verenigde Staten.

Conclusie

Het ontstaan van de staat Israël is een lang proces geweest. Voordat Israël een onafhankelijke staat werd, had Groot-Brittannië lang als heerser over Palestina geregeerd. De Verenigde Staten hebben invloed gehad op de beleidsvoering van Groot-Brittannië ten opzichte van Israël. De belangrijkste factor om interesse te tonen in Israël was het schuldgevoel van de Verenigde Staten tegenover de Joden dat resulteerde in de drang om een plek te creëren voor het Jodendom. Vooral deze laatste factor speelde vanaf 1945 bij president Truman een belangrijke rol, waardoor hij sterk heeft aangestuurd op het ontstaan van de staat Israël tussen 1945 en 1948. Truman heeft het idee voor het creëren van een staat altijd gesteund. De relatie tussen Israël en de Verenigde Staten werd daarna steeds intensiever. Vanaf 1948 boden de Verenigde Staten voornamelijk financiële hulp aan Israël. Vanaf midden jaren zestig veranderde dit ook in militaire steun. In het vorige hoofdstuk bleek dat een bondgenootschap een sterke factor is die bij kan dragen aan het uitbreken van een oorlog. Vanaf 1961 kan men ook van een bondgenootschap spreken tussen deze twee staten. Voor de Verenigde Staten was het van groot belang om Israël veilig te houden, waardoor er op dat moment gesproken kon worden van een defensief bondgenootschap. Maar daarnaast was de Verenigde Staten dit bondgenootschap ook aan gegaan met de gedachte dat een bondgenootschap met Israël zou zorgen voor een verbetering van hun positie in het Midden-Oosten. Aangezien de spanning tussen Israël en haar Arabische buurlanden hoog opliep in het voorjaar van 1967, zou een bondgenootschap met Israël niet per definitie zorgen voor een verbetering in de relatie tussen de Verenigde Staten en de Arabische landen in het Midden-Oosten. Wel was het bondgenootschap bevorderend voor zowel Israël als de Verenigde Staten

---

⁴⁷ Ibidem, 43.

waardoor er met recht van een bondgenootschap gesproken kan worden. De staten konden elkaar allebei helpen en steun bieden op het internationale toneel, en er waren geen hiërarchische verhoudingen. In het volgende hoofdstuk wordt verder onderzocht welke belangen de Verenigde Staten hadden in de aanloop naar de Zesdaagse Oorlog en of zij ook daadwerkelijk bij hebben gedragen aan het uitbreken van deze oorlog.

Hoofdstuk 3 – Correspondentie tussen de Amerikaanse ambassade in Tel Aviv en Washington

Uit het vorige hoofdstuk is gebleken dat de relatie tussen Israël en de Verenigde Staten een lange geschiedenis kent, die sterk is ontwikkeld vanaf het jaar 1948. Uiteindelijk heeft deze relatie geresulteerd in het ontstaan van een bondgenootschap tussen deze twee staten. In dit derde en laatste hoofdstuk wordt de correspondentie tussen de Amerikaanse ambassade in Tel Aviv en Washington in de periode van 15 mei 1967 tot het uitbreken van de Oorlog op 4 juni 1967 geanalyseerd. De FRUS noemt dit de vooroorlogse periode. Uit deze analyse zal blijken of in het geval van de Zesdaagse Oorlog het bondgenootschap tussen Israël en de Verenigde Staten daadwerkelijk heeft bijgedragen aan het uitbreken van deze Oorlog.

Sinds de Suez Crisis in 1956 was de situatie tussen Israël en haar Arabische buurlanden vrij kalm. Vanaf 1963 leverde de Sovjet-Unie nucleaire wapens aan Egypte waardoor bij de Egyptische president Nasser het idee ontstond om Israël uit te dagen en te verslaan, om zo zijn grondgebied uit te breiden met Israëliisch gebied. Daarnaast startte Syrië begin 1967 met kleine aanvallen op Israël, waarna Israël in april met een tegenaanval kwam. Op 14 mei dat jaar reden 200 Egyptische legertanks de Sinaiï woestijn in, toenmalig gebied van Israël. Volgens de Israëliische regering was dit om Israël af te leiden van de onrust bij de grens met Syrië.⁴⁸ Na verschillende aanvallen en provocerende acties in het voorjaar van 1967 die tot veel onrust in het Midden-Oosten leidden, begon de dreiging van een mogelijke oorlog daadwerkelijk te stijgen.

Halverwege mei 1967: terughoudendheid van de Verenigde Staten

Vanaf halverwege mei deed Israël herhaaldelijk een beroep op het bondgenootschap met de Verenigde Staten voor steun tijdens het dreigende conflict in het Midden-Oosten, maar de Verenigde Staten waren hier zeer terughoudend in. Op 15 mei 1967 werd vanuit de ambassade van Tel Aviv een telegram door ambassadeur Barbour naar Washington gestuurd om de Verenigde Staten verder op de hoogte te brengen van de situatie in het Midden-Oosten. De spanning liep hoog op in het Midden-Oosten als gevolg van de Egyptische blokkade van schepen bij de Straat van Tiran vlakbij Sharm el Sheikh. De minister-president Eshkol van Israël en de minister van buitenlandse

---

⁴⁸ Gat, 'Let someone else do the job: American policy on the eve of the six day war', 135-136.

zaken Eban gaven het ministerie van defensie van Israël de volgende orders: Israël zou geen acties ondernemen en geen troepen naar Egypte of Syrië sturen. Men hoopte dat de onrustige situatie af zou nemen en daarom zou er geen reden zijn voor paniek.⁴⁹ De informatie die hier werd gegeven was voornamelijk een schets van de situatie in het Midden-Oosten en de manier waarop Israël hiermee om wilde gaan. Aan het einde van het telegram werd nog de opmerking geplaatst dat de situatie op escaleren stond, en dat het geduld van Israël zwaar op de proef werd gesteld.⁵⁰

Twee dagen later werd een telegram vanuit Washington aan de ambassade in Tel Aviv gestuurd. Johnson schreef hierin dat hij de situatie in het Midden-Oosten sterk in de gaten hield en dat hij zich zorgen maakte over de bewaking van de vrede. Hij informeerde Eshkol dat de Verenigde Staten nauw samenwerkte met de Verenigde Naties en dat er ook al berichten naar Damascus en Caïro waren gestuurd.⁵¹ Ook schreef Johnson aan Eshkol dat hij op de hoogte is van het geduld van de Israëlische troepen en dat hij deze passieve houding sterk aanmoedigde. Johnson sluit zijn bericht af met het volgende:

'I am sure that you will understand that I cannot accept any responsibilities on behalf of the United States for situations which arise as the result of actions on which we are not consulted.'⁵²

Met deze afsluiting maakt Johnson duidelijk aan Eshkol dat in het geval dat Israël toch zou besluiten op een aanval of andere acties over te gaan, zonder de Verenigde Staten te consulteren, Israël er alleen voor zou staan en niet op steun van de Verenigde Staten zou hoeven te rekenen. Het was een kort maar duidelijk bericht van Johnson aan Eshkol. Eén dag later, op 18 mei 1967, kwam er al reactie met een antwoord van Eshkol. Eshkol vraagt de Verenigde Staten om openlijk hun steun te betuigen voor Israël. Zijn argument hiervoor is dat Egypte en Syrië veel steun van de Sovjet-Unie krijgen. Als de Verenigde Staten niet duidelijk een tegenhang hieraan zouden bieden door steun te betuigen aan Israël, zou dit fataal kunnen zijn voor het bewaren van de

---

⁴⁹ Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 2. Telegram From the Embassy in Israel to the Department of State, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d2>, geraadpleegd op 09-03-2019.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 8. Telegram From the Department of State to the Embassy in Israel, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d8>, geraadpleegd op 09-03-2019.

⁵² Ibidem.

vrede.⁵³ De vrede kan volgens Eshkol alleen bewaard blijven als er een machtsevenwicht is en hij ziet het openlijk uitkomen van de Verenigde Staten voor hun bondgenootschap als enige optie hiervoor. Eshkol refereert hiervoor naar de Amerikaanse toewijding aan Israël die volgens hem zo vaak herhaald is tussen 1961 en 1966. De Verenigde Staten zouden, volgens Eshkol, ook het gevaar van de dreiging aan de grens van Israël moeten begrijpen.⁵⁴

Drie dagen later, op 21 mei 1967, komt er een antwoord van president Johnson op het verzoek van Eshkol. Johnson probeert Eshkol gerust te stellen door aan te geven dat hij het met Eshkol eens is dat de rust weder moet keren aan de grenzen van Israël. Johnson schrijft dat hij en “zijn vrienden” dit ook duidelijk hebben gemaakt aan Egypte en Syrië.⁵⁵ Wie deze vrienden zijn en op welke manier dit duidelijk is gemaakt aan Egypte en Syrië wordt niet door Johnson vermeld. Ook verwijst Johnson naar de verklaring die Frankrijk, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten in 1950 hebben gemaakt waarin zij alle drie openlijk betuigen Israël te steunen. Wellicht zijn dit de vrienden waar hij eerder op doelde. Het advies van Johnson aan Eshkol is daarom ook dat Israël deze steun ook bij Frankrijk en Groot-Brittannië gaat zoeken.⁵⁶ Dit is natuurlijk een makkelijke oplossing voor de Verenigde Staten, waarmee zij de verantwoordelijkheid voor de steun en vrede verplaatsen naar twee andere landen en Israël hier zelf om laten vragen. Tot slot schrijft Johnson dat hij nog geen beslissing heeft genomen over een openlijke verklaring waarin de Verenigde Staten steun aan Israël betuigen.⁵⁷

De terughoudendheid van de Verenigde Staten komt herhaaldelijk terug in de brieven van Johnson. Na een stilte van vier dagen schrijft Barbour aan Washington dat er alle aanwijzingen zijn dat Egypte en Syrië troepen aan het positioneren zijn ter voorbereiding op een aanval op Israël. Daarnaast proberen Egypte en Syrië andere

---

⁵³ Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 13. Telegram From the Embassy in Israel to the Department of State, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d13>, geraadpleegd op 09-03-2019.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 30. Telegram From the Department of State to the Embassy in Israel, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d30>, geraadpleegd op 09-03-2019.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Ibidem.

Arabische landen hierin mee te krijgen.⁵⁸ Twee dagen later voegt Barbour hieraan toe dat Israël via de geheime dienst informatie heeft ontvangen dat Egypte een verrassingsluchtaanval op Israël uit wil voeren. Israël is bang en vreest dat de Egyptische president Nasser de eerste aanval uit zal voeren. Daarnaast vlogen er vier gevechtsvliegtuigen van de Sovjet-Unie over Israël. Dit zonder een aanval te plegen, maar Israël wist zich niet te verdedigen. Dit versterkte het gevoel van angst binnen Israël. Ook schrijft Barbour dat Israël geen aanval uitvoert tot minister van buitenlandse zaken Eban terug is van zijn bezoek aan de Verenigde Staten.⁵⁹

Eind mei tot begin juni 1967: Van rood naar geel licht

Naast de vele beroepen van Eshkol op het bondgenootschap, erkent ook de Sovjet-Unie het bondgenootschap tussen Israël en de Verenigde Staten. Op 27 mei werd een brief van Johnson aan Eshkol gestuurd, die ongeacht het tijdstip of de omstandigheden meteen aan Eshkol afgeleverd diende te worden. De brief bevat informatie die de Verenigde Staten van de Sovjet-Unie hebben ontvangen waarin de Sovjet-Unie zorg uit over verkregen informatie dat Israël een aanval zou gaan plegen. De Sovjet-Unie vraagt de Verenigde Staten er alles aan te doen om deze aanval te voorkomen, omdat de Arabische buurlanden van Israël, de Sovjet-Unie hebben verzekerd geen oorlog te willen. Mocht er toch een aanval komen, zou de Sovjet-Unie alle aangevallen landen steunen.⁶⁰ Het feit dat de Sovjet-Unie aan de Verenigde Staten vraagt om de aanval te voorkomen verklaart dat, ondanks dat Johnson geen openlijke steun aan Israël heeft betuigd, het bondgenootschap wordt erkend door de Sovjet-Unie. Het feit dat deze brief met hoge snelheid aan Eshkol afgeleverd diende te worden, toont aan dat de Verenigde Staten er zo veel mogelijk aan deden om de aanval vanuit Israël te voorkomen.

---

⁵⁸ Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 63. Telegram From the Embassy in Israel to the Department of State, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d63>, geraadpleegd op 09-03-2019.

⁵⁹ Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 82. Telegram From the Embassy in Israel to the Department of State, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d82>, geraadpleegd op 09-03-2019.

⁶⁰ Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 86. Telegram From the Department of State to the Embassy in Israel, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d86>, geraadpleegd op 09-03-2019.

Johnson schrijft Eshkol daarom de volgende boodschap:

‘As your friend, I repeat even more strongly what I said yesterday to Mr. Eban. Israel just must not take any preemptive military action and thereby make itself responsible for the initiation of hostilities.’⁶¹

De Verenigde Staten vragen Israël nogmaals om niet op een aanval over te gaan en dat wanneer zij dit wel doen, zij zelf verantwoordelijk zijn voor de gevolgen hiervan.

Op 3 juni verscheen de laatste brief voorafgaand aan het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog die door Johnson aan Eshkol is geschreven en in het archief van FRUS te vinden is. In deze brief geeft Johnson uitleg aan Eshkol over de stappen die zijn genomen door de Verenigde Staten. Ten eerste willen de Verenigde Staten het conflict in het Midden-Oosten oplossen via de Verenigde Naties. In deze brief worden geen duidelijke opmerkingen meer geplaatst waarin de Verenigde Staten het Israël verbieden of sterk afraden om een aanval uit te voeren⁶². Johnson schrijft ook:

‘I explained to Mr. Eban, I want to protect the territorial integrity of Israel and other nations in that area of the world and will provide as effective American support as possible to preserve the peace and freedom of your nation and of the area.’⁶³

De toewijding en steun die Johnson via deze brief aan Israël betuigd is nog niet eerder in een telegram op deze manier voorbij gekomen. Eerdere telegrammen en brieven proberen juist duidelijk te maken dat het niet de bedoeling is dat Israël overgaat op een aanval en dat de Verenigde Staten ze hier ook niet bij zouden steunen. Ondanks dat Johnson niet letterlijk schrijft dat Israël een aanval op haar Arabische buurlanden moet starten, zou dit wel het gele licht vanuit Washington kunnen zijn waarin het rode licht is veranderd, zoals Gat schreef. De steunbetuiging van Johnson is na het plan van de VN voor de ‘law of the sea’ geschreven. Dit plan hield in dat geen land een eigendom van (een gedeelte van) de zee kan claimen en dat doorvaart dus mogelijk is voor alle landen. Zo zou de Egyptische blokkade bij de Straat van Tiran opgeheven moeten worden. Aangezien dit de blokkade is die de spanningen tussen Israël en de buurlanden veroorzaakt heeft, kan dit impliceren dat de VN met een plan zijn gekomen

---

⁶¹ Ibidem.

⁶² Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967, Document 139. Letter From President Johnson to Prime Minister Eshkol, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v19/d139>, geraadpleegd op 09-03-2019.

⁶³ Ibidem.

om de oorlog te voorkomen. Maar omdat de Verenigde Staten niet zeker zijn dat dit plan gaat werken, geven zij een verpakt groen (geel) licht aan Israël af om zich alsnog te kunnen weren tegen aanvallen van buitenaf.

Conclusie

In dit hoofdstuk is de correspondentie tussen de ambassade in Tel Aviv en Washington onderzocht, waarbij de nadruk is gelegd op de correspondentie tussen president Johnson en minister-president Eshkol. In de eerste brieven Johnson erg stellig naar Eshkol over het feit dat de Verenigde Staten Israël niet zouden helpen als zij op eigen initiatief een aanval uit zouden voeren tegen de Arabische buurlanden. Ondanks de vele pogingen van Eshkol om deze steun alsnog te krijgen, bleef Johnson bij zijn standpunt. Johnson probeerde de verantwoordelijkheid voor de steun te verplaatsen naar Groot-Brittannië en Frankrijk, door Israël aan te raden om hulp bij deze landen te zoeken. Uiteindelijk was het keerpunt de brief van Johnson aan Eshkol op 3 juni 1967, waarin Johnson de steun van de Verenigde Staten uitte aan Israël, wat nog niet eerder in de correspondentie gebeurd was. Eén dag na deze brief brak de Zesdaagse Oorlog op 4 juni 1967 uit.

Vanaf 1948 is het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten sterk gegroeid waar president Eshkol in zijn brieven ook beroep op doet. Voor president Johnson waren meerdere redenen van belang om niet openlijk voor dit bondgenootschap uit te komen. Eshkol bleef echter beroep op dit bondgenootschap doen, ondanks dat dit niet door Johnson werd beantwoord. Daarnaast werd het bondgenootschap ook door de Sovjet-Unie erkend. Maar pas toen de Verenigde Staten ook daadwerkelijk hun steun betuigden aan Israël, durfde Israël over te gaan op een aanval.

Conclusie

In deze scriptie heb ik onderzocht in hoeverre het bondgenootschap van de Verenigde Staten invloed heeft gehad op het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog in 1967. In het eerste hoofdstuk heb ik laten zien dat een bondgenootschap in combinatie met andere factoren als een al bestaande dreiging van een conflict en politieke spanningen vaak samenhangen met het uitbreken van een oorlog. Vaak is de vorming van een bondgenootschap ook het gevolg van deze dreigingen en spanningen.

In het tweede hoofdstuk heb ik laten zien dat vanaf 1961 gesproken kan worden van een bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël. Vanaf 1945 was er al grote interesse in Palestina vanuit de Verenigde Staten en wilden de Verenigde Staten uit schuldgevoel een thuis voor de Joden in Palestina creëren, wat uiteindelijk resulteerde in de stichting van de onafhankelijke staat Israël in 1948. Dit is een belangrijk keerpunt omdat vanaf dit moment de relatie zich kon ontwikkelen tot een bondgenootschap. Toen Israël eindelijk onafhankelijk was, had het als een op zichzelf staande staat genoeg te bieden aan de Verenigde Staten om een volwaardige bondgenoot te worden. De relatie tussen deze twee staten ontwikkelde sterk naarmate de jaren vorderde, zoals Bard en Pipes omschreven. Vanaf 1961 kan er met recht van een bondgenootschap gesproken worden, en niet meer van een beschermer-cliënt relatie zoals Bar-Simon-Tov beweerde.

In het derde hoofdstuk heb ik gekeken naar de correspondentie tussen de ambassade van de Verenigde Staten in Tel Aviv en Washington in de vooroorlogse periode waarbij ik een analyse uit heb gevoerd over de manier waarop de Verenigde Staten al dan niet hebben aangestuurd op een oorlog. Uit alle correspondenties behalve de laatste bleek dat de Verenigde Staten nooit hebben aangestuurd op een oorlog. Sterker nog, de Verenigde Staten hielden deze oorlog juist tegen door Israël sterk af te raden om een aanval uit te voeren en dat in het geval van een aanval de Verenigde Staten ze hier niet in zouden steunen. Toch veranderde deze houding van de Verenigde Staten in de brief van Johnson aan Eshkol op 3 juni 1967. Er werd voor het eerst steun betuigd door de Verenigde Staten aan Israël en een aanval werd niet meer afgeraden door de Verenigde Staten. Het idee dat het al jarenlang bestaande bondgenootschap nog steeds standhield heerste al onder Israël en de Sovjet-Unie. Nu bevestigde de Verenigde Staten dit ook eindelijk in deze brief. Eén dag later brak de Zesdaagse Oorlog uit met een aanval vanuit Israël op haar Arabische buurlanden.

De hoofdvraag 'in hoeverre heeft het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël bijgedragen aan het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog in 1967?' kan dus als volgt beantwoord worden. Het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël is van groot belang geweest bij het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog. Dankzij het afraden van de Verenigde Staten om op een aanval over te gaan bleef deze aanval ook uit. Pas toen de Verenigde Staten niet langer een rood licht gaven om over te gaan tot aanval, vond deze aanval plaats. De Verenigde Staten hebben nooit letterlijk gezegd dat de aanval uitgevoerd diende te worden, maar voor Israël was de steunbetuiging in de laatste brief van 3 juni 1967 en het stoppen van afraden van het uitvoeren van een aanval genoeg aanleiding om over te gaan op de aanval. Het bondgenootschap is van een defensief in een offensief bondgenootschap veranderd aan de hand van deze brief. Zoals zowel Smith als Levy omschrijven, is het soort bondgenootschap van groot belang voor het uitbreken van een oorlog. Met de omschakeling van defensief naar offensief kan hier dus de reden gevonden worden voor de interpretatie van Eshkol om over te kunnen gaan op een aanval. Uit hoofdstuk één bleek dat een bondgenootschap nooit de enige reden voor het uitbreken van een oorlog is. Dit was ook bij de Zesdaagse Oorlog het geval. De dreiging van het conflict lag al weken, dan niet maanden op de loer en politieke spanningen over de Straat van Tiran zorgden ervoor dat de spanningen in het Midden-Oosten zo hoog opliepen dat een oorlog bijna onvermijdelijk was. Toch was het de 'goedkeuring' van de Verenigde Staten die een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan het uitbreken van de Oorlog. Hieruit blijkt dat het bondgenootschap tussen de Verenigde Staten en Israël een aanzienlijk belangrijke rol heeft gespeeld in het uitbreken van de Zesdaagse Oorlog in 1967.

De conclusie die uit deze scriptie getrokken wordt, sluit het best aan bij de theorie van William B. Quandt die ook stelde dat de reden dat Israël over durfde gaan op een aanval was omdat ze wisten dat de Verenigde Staten ze geen sancties op zouden leggen als ze dit zouden doen. Quandt had zijn onderzoek voornamelijk gebaseerd op bronnen van de CIA. Opmerkelijk is dat de conclusie uit deze scriptie niet overeen komt met die van Roland Popp, terwijl gebruik is gemaakt van hetzelfde bronnenmateriaal. Popp houdt de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de aanval compleet bij Israël, omdat zij volgens hem zelf de beslissing hebben genomen om over te gaan op een aanval. Dit is deels waar, maar wanneer de bronnen goed worden

gelezen blijkt er dat Israël heel veel waarde hecht aan de bescherming en invloed van de Verenigde Staten en is het opmerkelijk dat de aanval pas plaats vond op het moment dat de waarschuwingen stopten. Dit is iets wat de Verenigde Staten hebben kunnen weten, zij merkten ook het belang van hun doorslaggevende rol in het geven van toestemming aan het overgaan op een aanval.

Een interessant vervolgonderzoek zal een onderzoek naar het Israëlische perspectief in de aanloop naar de Oorlog zijn. Zoals in de inleiding is vermeld waren de mogelijkheden bij deze scriptie niet toereikend om dit perspectief te belichten en is daarom de focus gelegd op het perspectief van de Verenigde Staten. Met toegang tot Israëlische bronnen zou daarom een interessant onderzoek gestart kunnen worden naar de vraag in hoeverre vanuit Israëlisch perspectief de steunbetuiging van de Verenigde Staten een doorslaggevende rol heeft kunnen spelen voor het overgaan op het uitvoeren van de aanval. Wellicht zullen ook andere factoren van belang zijn geweest voor het uitvoeren van de aanval, die vanuit het perspectief van de Verenigde Staten niet gezien konden worden.

Bibliografie

- Bard, Mitchell G. and Daniel Pipes, 'How Special Is the U.S.-Israel Relationship?', *Middle East Quarterly* 4 (1997) 2, 41-48.
- Bar-Siman-Tov, Yaacov, 'The United States and Israel since 1948: a "special relationship"?'', *Diplomatic History* 22 (1998) 2, 231-262.
- Beckerman-Boys, Carly, 'The Reversal of the Passfield White Paper, 1930–1: A Reassessment', *Journal of Contemporary History* 51 (2016) 2, 213-233.
- Cohen, Michael J., *Palestine to Israel: From Mandate to Independence* (2006).
- Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XIX, Arab-Israeli Crisis and War, 1967, Prewar Crisis, May 15–June 4, 1967.
- Gat, Moshe, 'Let someone else do the job: American policy on the eve of the six day war', *Diplomacy and Statecraft* 14 (2003) 1, 131-158.
- Karsh, Efraim, *The Arab-Israeli Conflict. The Palestine War 1948* (2002).
- Lebow, Richard Ned, 'Woodrow Wilson and the Balfour Declaration', *The Journal of Modern History* 40 (1968) 4, 501-523.
- Levy, Jack S., 'Alliance formation and war behavior: An analysis of the great powers, 1495-1975', *Journal of Conflict Resolution* 25 (1981) 4, 581-613.
- Lewis, Samuel W., 'The United States and Israel: Evolution of an unwritten alliance', *The Middle East Journal* 53 (1999) 3, 364-378.
- Little, Douglas, *American orientalism: the United States and the Middle East since 1945* (2008) 77.
- NOS, 'Ambassade VS op dag van geweld officieel verplaatst naar Jeruzalem' (versie 14 mei 2018), <https://nos.nl/artikel/2231790-ambassade-vs-op-dag-van-geweld-officieel-verplaatst-naar-jeruzalem.html> (geraadpleegd op 6 januari 2019).
- Popp, Roland, 'Stumbling Decidedly into the Six-Day War', *Middle East Journal* 60 (2006) 2, 281-309.
- Quandt, William B., 'Lyndon Johnson and the June 1967 war: what color was the light?', *Middle East Journal* 46 (1992) 2, 198-228.
- Smith, Alastair, 'Alliance Formation and War', *International Studies Quarterly* 39 (1995) 4, 405-425.
- Walt, Stephen M., *The Origins of Alliances* (1985).